

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Педагогічний факультет
Кафедра педагогіки дошкільної та початкової освіти

ДИПЛОМНА РОБОТА

магістра
(освітній ступінь)

на тему:

**«ВИХОВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ОСНОВ
КУЛЬТУРИ СПОЖИВАННЯ»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи ДО-21м(з)
спеціальності 012 «Дошкільна освіта», ОС «магістр»
(шифр і назва напрямку підготовки, спеціальності)

Іваниш Наталія Михайлівна
(прізвище та ініціали студента)

Керівник канд.пед.наук, доц. Атрощенко Т.О.
(прізвище та ініціали)

Рецензент канд.пед.наук, доц. Маляр Л.В.
(прізвище та ініціали)

Мукачево – 2019р.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИХОВАННЯ ОСНОВ КУЛЬТУРИ СПОЖИВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	9
1.1. Сутність та характеристика поняття «культура споживання»	9
1.2. Культура споживання в парадигмі економічного виховання дітей дошкільного віку	24
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИХОВАННЯ ОСНОВ КУЛЬТУРИ СПОЖИВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	34
2.1. Характеристика критеріїв та рівнів вихованості основ культури споживання дітей старшого дошкільного віку	34
2.2. Педагогічні умови виховання основ культури споживання старших дошкільників	47
2.3. Методика виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку	59
2.4. Результати експериментального дослідження	69
ВИСНОВКИ	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76
ДОДАТКИ	84

ВСТУП

Актуальність дослідження обумовлена необхідністю модернізації дошкільної освіти в контексті культурологічного та компетентнісного підходів, коли в результаті освіти повинна скластися своєрідна готовність до життя як оптимальний рівень соціалізації з урахуванням вікових можливостей і особливостей дитини. Соціальний досвід дитини є результатом її соціалізації, виховання і навчання, тому цілеспрямована соціалізація повинна здійснюватися у відповідності до культури суспільства, його соціально-економічною організацією.

У нормативних освітніх документах (Закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р.», «Базовий компонент дошкільної освіти» тощо) наголошено, що метою сучасної дошкільної освіти є формування різнобічно розвиненої, життєво компетентної особистості, яка здатна діяти в повсякчас змінюваному довкіллі. Серед завдань виховання й розвитку дітей дошкільного віку виокремлено й такі: формування у дітей дошкільного віку безпеки праці, оволодіння навичками практичної діяльності, основами культури споживання.

У дошкільний період життя людини починається процес соціалізації, встановлюється зв'язок дитини з провідними сферами буття: світом людей, природи, предметним світом. Відбувається залучення до культури, до загальнолюдських цінностей. Період старшого дошкільного віку є сенситивним у формуванні соціальної компетентності. Це період первісного становлення особистості, формування основ самосвідомості, ціннісних орієнтацій.

Соціалізація призводить до становлення в старшому дошкільному віці первинних соціально-ціннісних орієнтацій - засвоєних дитиною першооснов і побудованих на їх основі способів поведінки, які суб'єктивно усвідомлюються дошкільням як необхідні і соціально схвалювані. У зв'язку з цим важливим є цілеспрямоване формування основ розумного споживання і

використання дитиною тих резервів людства, якими вона починає користуватися у повсякденному житті вже в період дошкільного дитинства.

Принцип культуровідповідності вимагає, щоб освіта не просто транслиувала норми і цінності культури, а збагачувала соціальний досвід дитини, дозволяючи успішно вирішувати завдання активної взаємодії з навколишнім світом. Найважливішою складовою механізму становлення соціального досвіду дитини виступає діяльність. Культурні цінності осмислюються в діяльності, яка найкраще відповідає природі дитини (Н.Голованова, Н.Крилова та ін.).

Проблема розвитку культури споживання багатогранна. З позиції психології, філософії та педагогіки нею займалось багато науковців, а саме: В. Мясіщев, Д. Кікнадзе, В. Радаєв, П. Фресс та Ж. Піаже, А. Леонт'єв, А. Здравомислов, Т. Марченко, Ю. Резник, Е. Смірнов, А. Абрамова, Ю. Васильєв, Л. Кураков, А. Нісімчук, І. Сасова, Н. Хроменков, Ю. Шаронін, Б.Шемякін, А. Шпак. Проблемам соціалізації дітей, присвячені дослідження В.Воробйова, О. Волжиніна, І. Демент'євої, Л. Карцева, П. Козирьова та багатьох інших. Вони розглядали ідею формування культури споживання особистості як один з аспектів оволодіння вищою освітою та розвитку базової культури людини, відображенням якої є перехід до особистісно орієнтованого утворення, яке забезпечує єдність і зв'язок духовного та соціокультурного простору, оволодіння знаннями, вміннями та навичками, розробку дидактичної системи, спрямованої на досягнення загальної мети діяльності вищої школи як соціального інституту.

Питання формування споживчих знань у дітей старшого дошкільного віку висвітлено в дослідженнях, присвячених економічному вихованню дошкільників (О.Галахова, Т.Галговська, В.Гербова, Н. Грама, Г.Григоренко, Р.Жадан, Н.Кривошея, Ю. Лелюк, Л. Лохвицька, Н.Побірченко, А. Сазонова, І.Сасова, Г.Шатова та ін.). Однак, аналіз наукової літератури показав, що проблема виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку в теорії і практиці педагогіки не отримала достатнього

висвітлення. Між тим, досліджувана проблема різноманітна і складна. Вимагається наукове обґрунтування процесу виховання основ споживчої культури, розгляд специфіки відповідних педагогічних умов, засобів, форм та методів. Тому, зважаючи на актуальність даної проблеми, нами була обрана **тема магістерської роботи:** «Виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання».

Мета магістерської роботи: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови виховання основ культури споживання дітей старшого дошкільного віку.

Мета роботи передбачає виконання таких **завдань:**

1. Науково обґрунтувати сутність феномену «культура споживання», «споживча культура дітей старшого дошкільного віку».
2. Обґрунтувати критерії та рівні вихованості основ споживчої культури дітей старшого дошкільного віку.
3. Визначити та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов та методики виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку.

Об'єкт дослідження - освітній процес закладу дошкільної освіти.

Предмет - реалізація педагогічних умов виховання основ культури споживання дітей старшого дошкільного віку.

Рішення поставлених завдань і їх перевірка здійснювалися за допомогою комплексу **методів:** *теоретичних* (вивчення та аналіз філософської, психологічної та педагогічної літератури, синтез, порівняння та узагальнення поглядів та міркувань науковців з метою визначення понять «споживання», «споживча культура»); *емпіричних* (опитування, анкетування, спостереження, тестування, педагогічний експеримент,); *математичних методів* (статистична обробка даних, графічне представлення результатів дослідження та ін.).

Практичне значення магістерської роботи полягає в педагогічному проектуванні, експериментальній перевірці та впровадженні в освітній

процес педагогічних умов та методики виховання основ культури споживання дітей старшого дошкільного віку.

База дослідження: ДНЗ Великі береги «Дзвіночок».

Апробація результатів роботи. Основні положення та результати магістерської роботи представлено на VI міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Сучасний рух науки», 4-5 квітня 2019 р., Дніпро.

Публікація. Виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання.

Структура роботи: вступ, два розділи, загальні висновки, список використаних джерел (81 найменування), додатки. Загальний обсяг роботи – 92 с.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі представлено теоретичне узагальнення наукової проблеми виховання основ культури споживання дітей старшого дошкільного віку: визначено й обґрунтовано педагогічні умови, модель та експериментальну методику, виявлено і схарактеризовано критерії та рівні вихованості у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання.

1. Визначено й обґрунтовано сутність феномена «культура споживання». Культуру споживання в цілому можна визначити як сукупність матеріальних та духовних благ, знань, норм і цінностей споживчої поведінки, які встановилися в суспільстві. В результаті узагальненого аналізу багатой спадщини вітчизняних і зарубіжних вчених про культуру, стосовно до соціуму і на основі конкретизації особливостей базової культури, дано поняття споживчої культури, під яким ми розуміємо сукупність матеріальних і духовних цінностей, знань, зразків і норм поведінки людей, соціально значущих і реалізованих в практичній діяльності.

Культура споживання має динамічний процес, розвиток якого здійснюється на базі задоволення потреб у діяльності, культурі, цінностях

тощо. Це також індивідуальна реальність, що створюється людьми як безпосередньо, так і за допомогою соціальних інститутів – держави, бізнесу, навчання тощо. Гармонізація естетичних, пізнавальних і моральних потреб – необхідна умова формування культури споживання особистості.

2. Обґрунтовано критерії та рівні вихованості у дітей дошкільного віку основ культури споживання: особистісний компонент: спрямованість особистості (соціально значущі життєві орієнтації; розвинену соціальну мотивацію, систему особистісно та соціально важливих вітальних і духовних потреб); інтелектуальні вміння і здібності (критичність, самостійність, аналітичність мислення) і емоційно-вольові та морально-етичні якості особистості (самостійність, організованість, самоконтроль); когнітивний компонент: обсяг і системність споживчих знань; операційний: сформованість морально-етичної моделі споживчої поведінки та реалізація основ здорового способу життя, так як моральний, морально-етичний компонент сприяє не тільки формуванню моральної та інтелектуально розвиненої особистості, а й правильній постановці і успішному вирішенню соціальних проблем в суспільстві.

Відповідно до виділених компонентів розроблені критерії (особистісно-процесуальний, когнітивний, операційно-рефлексивний).

Схарактеризовано рівні сформованості у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання (високий, середній, низький).

Визначено й обґрунтовано педагогічні умови: 1) формування у дошкільників знань культури споживання; 2) реалізація комплексу сучасних педагогічних технологій: технології імітаційно-ігрових і проектних технологій, центральне місце серед яких відведено ігровому проектуванню; 3) застосування економічного виховання дітей старшого дошкільного віку в освітньому середовищі дошкільного закладу спільно з сім'єю.

Розроблено й апробовано модель і експериментальну методичку виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку, що містить мету, компоненти, критерії, педагогічні умови, форми і методи їх

реалізації та результат. В основі цієї моделі лежать цінності як характерні для споживача або груп споживачів уявлення про бажане, яке визначає вибір цілей на основі можливих засобів і способів дії. Особистісні цінності відносяться насамперед до області бажаного і пріоритетного. Доведено, що розроблена нами модель споживчої культури являє собою єдиний комплекс взаємообумовлених компонентів. Поряд зі змістовною складовою, в ній представлені джерела, види, рівні споживчої культури, основні інститути соціалізації та можливі взаємозв'язки з іншими видами культури.

Отже, зміст культури споживання включає три основні компоненти: особистісний, когнітивний та операційний. Доведено, що змістовний і процесуальний аспекти споживчої культури перебувають у діалектичній єдності. На формування споживчої культури впливають як зовнішні, так і внутрішні чинники (особливості індивідуальної свідомості; усвідомлення своїх теперішніх та майбутніх соціальних ролей; морально-вольові якості особистості), засоби навчання і виховання, що сприяють успішному входженню дітей в систему соціальних відносин.

Проведене дослідно-експериментальне дослідження формування культури споживання дітей старшого дошкільного віку підтвердило актуальність даної проблеми і повністю реалізувало поставлені цілі і завдання. Одержані статистичні розрахунки дозволили зробити висновок про те, що основна мета дослідження досягнута.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>